

Röntgenläheteiden itsearviointi Janakkalan Turengin terveysasemalla

Atte Joutsen^{1,2}, Irmeli Tikkanen² ja Riitta Ropponen²

¹ Tmi Atte Joutsen (lääketieteellisen fysiikan asiantuntijapalvelut), Maalarinkatu 7, 33720 Tampere

² Turengin terveysasema, röntgenosasto, Tapailanpiha 13 B, 14200 Turenki

Tausta ja tavoitteet

Röntgenlähete on juridinen asiakirja. Päätöksen röntgentutkimuksesta tekee vain lääkäri. Lähete toimii perustana röntgentutkimuksen oikeutusarvioinnille, optimoinnille, käytännön suoritukselle ja kuvien tulkinnalle. Siksi lähete pitää olla harkiten kirjoitettu ja sen tulee sisältää kaikki tarvittavat tiedot [1,2]. Hyvästä läheteestä ilmenee muun muassa:

- potilaan tunnistetiedot
- esitiedot, nykyinen sairaus
- mihin kysymykseen röntgentutkimuksella halutaan vastaus
- tutkimuspyyntö selvästi, mitä halutaan nähdä
 - projektiot
 - luu vai pehmytkudos
 - kuvaan tulevat proteesit, implantit, vierasesineet
- asiakkaan kunto
- kiireellisyys, raskauden mahdollisuus, kuljetustapa, kuvausasennot, rajoitukset
- lähettävä lääkäri, yksikkö ja lähetteen päivämäärä

Janakkalan Turengin terveysaseman röntgenosastolle saapui 2012 maalis-elokuun aikana 1150 röntgenlähettä. Röntgenhoitajat pitivät kirjaa läheteiden tasosta, ja vakaavia puutteita todettiin 38 lähetteen kohdalla (3,3 %). Vaikka läheteet olivat yleisesti riittävällä tasolla, niin puutteita ilmeni erityisesti anamneesissa, lisätiedoissa, raskauden mahdollisuudessa sekä rajoituksissa. Röntgenläheteiden tasoon oli myös otettu kantaa sekä 2005, että 2011 tehdyissä kliinisissä auditoinneissa.

Röntgenosastolla oli tehty röntgenläheteiden itsearviointi 2010, missä kaksi röntgenhoitajaa ja radiologi kävivät läpi 13 röntgenlähettä. Henkilötiedot, esitiedot, nykyinen sairaus, lähettävä lääkäri sekä päiväys löytyivät jokaisesta läheteestä, mutta puutteita oli kysymyksen asettelussa, kiireellisyyden ilmoittamisessa ja raskauden mahdollisuudessa.

Yllä olevan perusteella päätettiin järjestää röntgenhoitajien ja lähettävien lääkäreiden yhteinen röntgenlähetekoulutus ja itsearviointi marraskuussa 2012. Tavoitteena oli parantaa röntgenläheteiden laatua.

Menetelmät

Koulutukseen ja itsearviointiin osallistui 13 lähettävää lääkäriä, röntgenhoitaja ja sairaalafyysikko. Koulutuksessa käytiin läpi fyysikon johdolla säteilylainsäädäntö, säteilyn käytön oikeutus, optimointi ja yksilönsuojaperiaatteet, sädeannokset yleisimmistä tutkimuksista, lähetesuositukset, hyvän lähetteen sisältö ja toiminta ongelmatilanteis-

sa. Itsearviointia varten röntgenhoitajat olivat ennen koulutusta valinneet yksikköön saapuneista lähetteisistä 13 eritasoisia lähetettä. Osallistujat jaettiin kolmeen ryhmään, ja jokaiselle ryhmälle annettiin kolme tai neljä röntgenlähetetekstiä. Ryhmille jaettiin myös hyvän lähetteen sisältölista ja taulukko, mihin me arvioivat lähetteen sisältöä, sekä antoivat lähetteelle arvosanan 1 (lähetetietojen perusteella oikeutus kyseenalainen), 2 (oikeutettu tutkimus, mutta lähetetiedossa pieniä puutteita) tai 3 (oikeutettu tutkimus, lähetetiedot hyvät). Lopuksi jokainen ryhmä luki lähetteensä muille ja kertoi arvionsa kustakin lähetteestä. Jokaisen arvion jälkeen käytiin yhteiskeskustelu lähetteestä ja tehtiin parannusehdotuksia tekstiin.

Tulokset

Arvioinnissa oli mukana yksi kuutamokuvan, yksi thorax-kuvan, seitsemän LS-rankakuvan ja neljä raajakuvan lähetettä. Lähetteen oikeutus arvioitiin kolmiportaisella asteikolla. Neljä lähetettä (31 %) arvioitiin arvosanalla 1, seitsemän lähetettä 2:lla (54 %) ja kaksi lähetettä (15 %) parhaalla arvosanalla 3. Yhdeltäkään neljältä fertiili-ikäiseltä naiselta ei ollut kysytty raskauden mahdollisuutta.

Koulutukseen ja itsearviointiin osallistuneet henkilöt olivat motivoituneita ja toteuttivat arvioinnin hyvällä ammattitaidolla antaen sekä rakentavaa kritiikkiä että kiitosta arvioiduille läheteteksteille. Koulutuksen jälkeen röntgenosastolle saapuneiden lähetteen laatu oli parantunut. Esitiedot, kysymyksenasettelu sekä tiedot aiemmista kuvauksista olivat tarkentuneet ja syventyneet. Raskauden mahdollisuutta kysyttiin myös fertiili-ikäisiltä naisilta enemmän. Vakavasti puutteellisia ja siten oikeutukseltaan kyseenalaisia röntgenlähetteitä kohdattiin enää harvoin.

Pohdinta

Koulutus ja itsearviointi täyttivät asetetut tavoitteet lähetteen laadun parantamisesta. Syksyllä 2013, lähes vuosi koulutuksen jälkeen, röntgenlähetteiden taso on pysynyt tuloksissa kuvatulla tasolla.

Käytetyllä itsearviointitavalla on rajoituksensa. Itsearviointiin valitut lähetetekstit olivat tarkoituksella eritasoisia. Näin saatiin tuotua esille sekä kattavia, että puutteellisia tekstejä ja herätettyä keskustelua tekstin sisällön tärkeydestä. Tämä tapa ei kuitenkaan anna objektiivista kuvaa kaikkien yksikön röntgenlähetteiden laadusta. Tällainen itsearviointi voidaan toteuttaa esim. valitsemalla tietyltä aikaväliltä kaikki saman tutkimuspyynnön röntgenlähetteet ja arvioimalla nämä yhteisesti asetetuilla kriteereillä. Tämä olisi antanut puoluteettoman kuvan lähetteen laadusta tutkitulla aikavälillä.

Viitteet

- [1] Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992: 12 § Potilasasiakirjat ja hoitoon liittyvä muu materiaali. [online] Finlex <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785#L4P12>> [haettu 28.9.2014].
- [2] Sosiaali ja terveysministeriön asetus 423/2000: 2 § kohta 6 Määritelmät, 12 § Lähetteen antaminen, 13 § Toimenpiteen oikeutuksen arviointi. [online] Finlex <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000423>> [haettu 28.9.2014].